

## TEMEL TIP BİLİMLERİ ALANLARINDA DOKTORA MI UZMANLIK EĞİTİMİ Mİ? HANGİSİ NE İÇİN?

Ersin YARIŞ\*

**Öz:** Mezuniyet sonrası eğitimde tıpta uzmanlık eğitimi ve doktora eğitimi söz konusudur. Her ikisi de akademik yükseltmeler açısından eşit sonuçlar doğurmaktadır. Ancak eğitimin organizasyonu ve sonuçları açısından aralarında ciddi farklar vardır. Her ne kadar Yüksek Öğretim Kurulu'nun genel kuralları geçerli ise de doktora eğitimleri yerel düzeylerde, üniversite rektörlüklerine bağlı enstitüler aracılığıyla yürütülmektedir. Giriş sınavları tümüyle yerel düzeyde yapılmakta, eğitim de aynı yoldan sürdürülmektedir. Tıpta uzmanlık eğitimi ise giriş sınavları dahil merkezi düzeyde, Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülmekte ve denetlenmektedir. Doktora ve uzmanlık eğitimi arasındaki organizasyonel farkların varlığı söz konusudur. Ama en temel fark doktora eğitiminin hedefinin tümüyle akademik olması, uzmanlık eğitiminin ise akademik temelin yanı sıra sağlık hizmet sunumu beklentisidir.

**Anahtar sözcükler:** Mezuniyet sonrası eğitim, tıpta uzmanlık eğitimi, doktora eğitimi

### *In Basic Medical Science, Medical Speciality Training or Doctoral (PhD) Education? Which One and Why?*

**Abstract:** In postgraduate education, two pathways exist: medical speciality training and doctoral (PhD) education. Both yield equivalent outcomes with respect to academic promotion. However, they differ substantially in the way the training is organized and in its outcomes. Although the general regulations of the Council of Higher Education (YÖK) apply, doctoral education is conducted at the local level, through institutes affiliated with university rectorates. The entrance examinations are administered entirely locally, and the training itself is carried out in the same manner. Medical speciality training, by contrast, is administered and supervised centrally by the Ministry of Health, including its entrance examinations. Thus, organizational differences exist between doctoral and specialty training. The most fundamental difference, however, is that the aim of doctoral education is purely academic, whereas specialty training carries the expectation of health service delivery in addition to its academic foundation.

**Key words:** Postgraduate education, medical speciality training, doctoral (PhD) education

Sağlık alanında mezuniyet sonrasındaki akademik eğitimde iki yol bulunmaktadır. Birincisi sadece tıp alanında geçerli olmayan doktora eğitimi, ikincisi ise son yıllarda dış hekimliği ve eczacılık eğitimlerinde de örnekleri oluşmaya başlayan uzmanlık eğitimidir. Tıpta her ikisi de akademik anlamda eşit sonuçlar doğurmaktadır. Ancak uygulama açısından aralarında benzerlikler olsa da önemli farklılıklar da bulunmaktadır.

Öncelikle doktora eğitiminden başlayacak olursak... Doktora eğitimleri tıp fakülteleri bünyesinde değil sağlık alanında "Sağlık Bilimleri Enstitüleri" (SBE) organizasyonunda yürütülmektedir. SBE'ler tıp fakültesi dekanlıklarına değil üniversite rektörlüklerine bağlıdır. Tıp fakültelerinin ilgili anabilim dallarının öğretim üyelerinin de katılımıyla eğitim enstitüler

bünyesinde yürütülmektedir. Doktoranın verileceği anabilim dalı için enstitüler bünyesinde anabilim dalı oluşturulur; tıp fakültesi dahil o alanın bütün öğretim üyeleri söz konusu anabilim dalında görev üstlenirler. Doktora eğitimi verebilmek için belli bir eğitici sayısını aşmak gerekmektedir.

Tek başına ya da ortak biçimde doktora eğitimi vermek isteyen anabilim dalı/dalları bir dosya hazırlayarak SBE'ne başvurmak zorundadır. Bu dosyada amaçlar, hedefler, öğretim üyelerine ilişkin bilgiler, taslak bir ders programı, derslerin tanımları ve kredileri, eğitim süresi, eğitim verilebilecek öğrencilerin mezuniyet kökenleri belirtilmek zorundadır. SBE tarafından teknik değerlendirme sonrasında uygun görülürse dosya rektörlüğe sunulacaktır. Üniversitenin ilgili kurulları tarafından onaylanırsa

\*Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıbbi Farmakoloji A.D.(ORCID No: : 0000-0002-2950-5905)

Geliş Tarihi / Received :19.06.2026

Kabul Tarihi / Accepted : 23.07.2026

Yüksek Öğretim Kurulu'nun görüşü istenir (**Lisansüstü Eğitim Ve Öğretim Yönetmeliği**). Bu onay da alınırsa program açılır ve öğrenci kabulüne başlanır.

Öğrenci seçme işlemi SBE bünyesinde yürütülür. Belli dönemlerde çıkılan ilanlarda alınacak öğrenci sayısı bildirilir. Yapılan başvurular için yerel düzeyde oluşturulan jüriler tarafından sınav yapılır. Ancak başvurabilmek için merkezi düzeylerde yapılmış bazı sınavlardan (ALES, yabancı dil vb.) alınmış belgeler yerel jürinin dikkatine sunulmalıdır. Kazanan kişiler için "kadro karşılığı" yoktur. Kazanan kişi doktora eğitimi boyunca hiç maaş alamayabilir.

Kabul edilebilecek öğrencilerin niteliği önceden belirlenmiş durumdadır. Sağlık alanında genel olarak doktora için kabul edilebilecek meslek grupları şöyle sıralanabilir: tıp doktorları, eczacılar, diş hekimleri, veteriner hekimler, hemşireler, biyologlar, kimyacılar, vb. Bunlardan hangilerinin tercih edileceği, ilgili SBE anabilim dalında önceden alınmış kararlara göre öğrenci almak için çıkılan ilanda duyurulur. Burada kritik nokta lisans mezuniyeti için gereken süredir. Beş yıllık fakülte mezunu olanlar doktora eğitimi için doğrudan başvurabilirler. Beş yıldan daha kısa süreli lisans eğitimi alanlar önce yüksek lisans (master) eğitimi almak zorundadır; ardından doktora başvurabilirler. Ancak bazı anabilim dalları 5 yıllık lisans eğitimi mezunu olsalar bile önce yüksek lisans eğitimi tamamlamayı ve doktora daha sonra başvurmayı zorunlu tutabilmektedir.

Doktora programına dahil olan öğrenciler ilgili anabilim dalının belirlediği derslerden zorunlu olanları ve seçtikleri diğerlerini alıp yeterli kredileri topladıklarında (en az 4 yarıyıl), ayrıca kendilerine verilen görevleri yerine getirdiklerinde "yeterlilik sınavı"na alınırlar. Ardından bir tez hazırlayıp jüri önünde başarıyla savunduktan sonra "doktor" (PhD) ünvanını alırlar.

Burada vurgulanması gereken bir başka nokta doktora giriş sınavlarının yerel düzeyde yapılıyor olması ve kadro karşılığı olmamasıdır. Öğrencilere eğitimleri boyunca hiç kadro verilebilemeyeceği gibi çok az bir kısmına eğitim sürecinin sonlarına doğru kadro verilebilmektedir. Konuya ilişkin kadro dağıtım yetkisi üniversite rektörlüklerine aittir. Bu nedenle öğrenciler ilgili anabilim dalında tam zamanlı olarak çalışmamakta, çoğu ücret karşılığı çalıştıkları yerlerden alabildikleri izinler çerçevesinde neredeyse «yarı-zamanlı» çalışabilmektedir. Sonucu doğal ola-

rak eğitimin niteliğinin düşmesidir. Kadrosuzların sosyal güvenlik, iş güvenliği kapsamındaki sorunları da ayrıca akılda tutulmalıdır.

Yerel düzeydeki doktora öğrencileri için oluşturulan seçici jürilerde yer alacak ve eğitim boyunca doktora eğitimi yürütmeye yetkili kişilerin akademik niteliği doktoralı ya da uzman olmak zorundadır. Yani uzmanlık eğitimi almış kişiler de doktora programlarında görev alabilmektedir. Tersi durum ileride ele alınacaktır.

Mezuniyet sonrası akademik eğitimdeki ikinci yol ise "tıpta uzmanlık eğitimi"dir. Akademik yükseltmelerde doktora eğitimiyle aynı/eşit sayılsa da sonucu pek çok yönden farklıdır. En baştaki fark yürütmesinin, denetiminin ve onayının bizzat Sağlık Bakanlığı tarafından (**TUK; Tıpta Uzmanlık Kurulu**) yapılmasıdır. Dayanağı Bakanlığın yayınladığı uzmanlık tüzüğüdür. Giriş sınavının merkezi düzeyde (**Tıpta Uzmanlık Sınavı; TUS**) yapılması ve kazananların (uzmanlık öğrencisi) her birinin araştırma görevlisi kadrosuna atanması, tam zamanlı çalışma zorunluluğu, doktora eğitiminden en önemli farklarıdır.

Türkiye'de uzmanlık eğitimi verme yetkisi tıp fakültelerine ve Sağlık Bakanlığı'na bağlı Eğitim Hastanelerine bırakılmıştır. En tepede Sağlık Bakanlığı organizasyonel olarak bulunsa da eğitimin yerel düzeyde yürütülmesi tıp fakültesi dekanlıklarının ve eğitim hastanesi başhekimliklerinin sorumluluğundadır (**Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği**).

Doktora eğitimi için çok fazla sayıda meslek grubundan başvuru olabilmesine karşın uzmanlık eğitimi için tıp doktorları başvurabilir. TUS öncesinde tıp doktoru olmayan bazı kişiler uzmanlık eğitime alınmış, bunlar temel tıp bilimlerinde "uzman" olarak görev almışlardır. Sayıları çok olmamakla birlikte alanlarında uzmanlık eğitimi verebilecek pozisyonlara gelebilmişlerdir. Ancak TUS'dan sonra bu pek olanaklı görünmemektedir.

Sağlık Bakanlığı uzmanlık eğitimi verebilecek anabilim dallarını eğitici kadrosu, fiziksel ve teknik kapasite yönlerinden denetleyip yetkilendirmek durumundadır. Ancak yeni açılan kurumlarda bu işlem biraz aksayabilmektedir. Verilen teorik/pratik eğitimin belgelenmesi anlamında kullanılan "asistan karnesi" uygulaması da henüz istenilen düzeye gelmemiş olsa da niteliği artırabilecek bir uygulamadır. Uzmanlık öğrencilerinin eğitimleri boyunca

gösterdikleri gelişimi ortaya koyacak ara sınavlar da henüz istenilen düzeyde değilse de yararlı olabilecek bir uygulamadır. Bütün bu süreçleri, uzmanlık dernekleri/Türk Tabipleri Birliği (TTB) üzerinden yürütülen akreditasyon etkinlikleri daha olumlu etkilemektedir. Böylesi sekonder gibi görünen ama aslında işin özüne yönelik süreçlerin doktora eğitiminde yer almadığını önemli bir eksiklik olarak vurgulamak gerekir.

Akademik yükseltmelerde her iki mezuniyet sonrası eğitim de eşit etkiye sahiptir. Doktoralı ya da uzman olan herkes akademik yükseltmeler için eşit haklara ya da tamamlanması gereken eşit koşullara sahiptir. Ancak unutulmaması gereken temel bir fark vardır. Uzmanlık eğitiminin gerçek hedefi akademik olmanın yanı sıra hizmet sunumudur; daha doğrusu Sağlık Bakanlığının beklediği hizmet sunumu beklentisidir. Hekimler ve uzman doktorlar (ayrıca yandal yapmış uzman doktorlar) her aşamada zorunlu hizmet yükümlülüğü ile karşı karşıya kalmaktadır. Nitekim aldıkları uzmanlık eğitimi de kamu hastanelerinde verilen sağlık hizmeti sunumuna katılmakla kendini ortaya koymaktadır. Sağlık hizmeti sunum beklentisinin en önemli kanıtı da zaten zorunlu hizmetle bağlantılıdır.

Doktora eğitiminin sağlık hizmet sunumuyla bir ilişkisi beklenmemektedir. Bunu yalnızca zorunlu hizmet yükümlülüğünün olmamasıyla açıklamak olanaklı değildir. Bakanlık pek çok konudaki raporların altında uzman doktor imzasını aramaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumu da uzman doktor imzası bulunmayan imzalarla gelen raporlar için ödeme yapmamaktadır. Doktora eğitiminin sağlık hizmeti sunumuna göre yapılandırılmamış olması, akademik ortamlarda yürütülüyor olması bunlara birer gerekçe oluşturmaktadır. Oysa uzmanlık eğitimi bizzat hizmet sunumu ortamında (poliklinik, klinik, laboratuvar, vb) alınmaktadır/verilmektedir.

Doktora eğitiminde, hem doktoralıların hem de uzmanların görev alabileceğine yukarıda değinilmiştir. Oysa uzmanlık eğitiminde bu açıdan ciddi bir ayırım vardır. Şöyleki; uzman doktorlar doğal olarak uzmanlık eğitiminin doğal eğiticileri olarak kabul edilmektedir. Oysa doktoralılar için böyle bir hak ciddi ölçüde engellenmiş durumdadır. Yalnızca, doktoralı olup da 2009 yılından önce o alanda doçent ya da profesör olmuş olanlara uzmanlık alanında eğitici olma veya bitirme sınavlarında jüri üyesi olarak görev alma hakkı tanınmış durumdadır. Ama

yine de bazı anabilim dallarındaki öğretim üyelerinin niteliği, sayısı uzmanlık eğitiminin verilebilmesi için sorun yaratabilmektedir.

Sonuç olarak, mezuniyet sonrası eğitimde “akademik yükseltmeler” açısından eşit sonuçlar doğuran iki ayrı eğitim biçimi modeller olarak, yönetsel olarak, organizasyonel anlamda ama en önemlisi hizmet temeli yönünden ciddi farklar içermektedir.

### Kaynaklar

*Lisansüstü Eğitim Ve Öğretim Yönetmeliği.* (Resmî Gazete Tarihi: 20.04.2016; Resmî Gazete Sayısı: 29690)

*Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği.* (Resmî Gazete Tarihi: 3 Eylül 2022; Resmî Gazete Sayısı: 31942)